

Ail-gydbwyso gofal a chefnogaeth: ymateb i'r ymgynghoriad

Mae'n bleser gan Fwrdd y Cyngorau Iechyd Cymuned (y Bwrdd) gyflwyno'r ymateb ymgynghori hwn ar ran Cyngorau Iechyd Cymuned (CICau) yng Nghymru.

Mae CICau yn gyrff annibynnol sy'n adlewyrchu barn ac yn cynrychioli buddiannau pobl sy'n byw yng Nghymru yn eu Gwasanaeth Iechyd Gwladol (GIG). Mae CICau yn annog ac yn cefnogi pobl i gael llais wrth ddylunio, cynllunio a darparu gwasanaethau'r GIG.

Mae 7 CIC yng Nghymru. Mae pob un yn cynnwys aelodau gwirfoddol lleol sy'n byw yn y cymunedau maen nhw'n eu gwasanaethu, gyda chefnogaeth tîm bach o staff taledig. Mae pob CIC yn:

- Ymweld yn rheolaidd â'r gwasanaethau iechyd i glywed gan bobl sy'n defnyddio'r gwasanaeth (a'r bobl sy'n darparu gofal) i ddylanwadu ar y newidiadau a all wneud gwahaniaeth mawr
- Estyn allan yn ehangach i bobl mewn cymunedau lleol i ddarparu gwybodaeth, ac i gasglu barn a phrofiadau o wasanaethau'r GIG.

Mae CICau yn defnyddio'r hyn maen nhw'n ei glywed i wirio sut mae gwasanaethau'n perfformio'n gyffredinol ac i sicrhau bod y GIG yn gweithredu i wella pethau lle mae angen hyn

- Ymwneud â rheolwyr gwasanaethau iechyd pan fyddant yn ystyried gwneud newidiadau i'r ffordd y mae gwasanaethau'n cael eu darparu fel bod pobl a chymunedau yn cael dweud eu dweud o'r dechrau

- Darparu gwasanaeth eirioli gwynion sy'n rhad ac am ddim, yn annibynnol ac yn gyfrinachol i helpu pobl i godi eu pryderon am ofal a thriniaeth y GIG.

Mae'r Bwrdd y CICau (y Bwrdd) yn bodoli i gefnogi, cynorthwyo, cynghori a rheoli perfformiad CICau. Mae'n cynrychioli barn gyfunol CICau ledled Cymru.

Nid oes gan CICau yng Nghymru rôl statudol wrth adlewyrchu barn a chynrychioli buddiannau pobl a allai neu sydd angen cyrchu gwasanaethau gofal cymdeithasol yng Nghymru.

Yn yr un modd a nad yw anghenion iechyd a gofal unigol pobl yn stopio ar ffiniau sefydliadol, nid yw barn a phrofiadau pobl o'r gwasanaethau iechyd a gofal y maent yn eu derbyn ychwaith. Felly mae CICau yn aml yn clywed barn pobl am eu gwasanaethau iechyd a gofal yn gyffredinol, ac nid dim ond y rhai a ddarperir neu a ariennir gan y GIG.

Mae CICau hefyd yn clywed trwy eu craffu ar y GIG am effaith breuder neu bwysau mewn un rhan o'r system iechyd a gofal ar ran arall, e.e., yn aml eglurir bod oedi wrth adael yr ysbyty oherwydd pwysau yn y sector gofal preswyl, ac ati.

Nid oes gan CICau yng Nghymru rôl statudol wrth adlewyrchu barn a chynrychioli buddiannau pobl a allai neu sydd angen cyrchu gwasanaethau gofal cymdeithasol yng Nghymru.

Yn fwy diweddar, mae CICau wedi clywed gan bobl am sut mae'r rhai sy'n gweithio mewn gwasanaethau iechyd a gofal lleol (GIG, awdurdodau lleol, y trydydd sector ac eraill) wedi gweithio gyda'i gilydd yn fwyfwy effeithiol i ddiwallu anghenion eu cymunedau lleol wrth ymateb i'r pandemig coronafeirws.

Yr hyn y mae hyn wedi'i ddangos yn glir yw pan fydd pobl yn dod at ei gilydd o wahanol sectorau ond gyda nod cyffredin o ddiwallu anghenion unigol pobl a chymunedau lleol, yna gall hyn fod yn

sbardun pwerus i ganlyniadau cadarnhaol, gwaeth beth yw ffiniau sefydliadol neu amgylcheddau gweithredu cymhleth.

Mae CICau hefyd wedi clywed pa mor bwysig yw hi i bobl bod staff rheng flaen sy'n darparu gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol yn cael eu gwerthfawrogi'n gyfartal am y rhan bwysig maen nhw'n ei chwarae wrth ddiwallu anghenion iechyd a gofal unigol pobl.

Mae CICau wedi defnyddio'r hyn y maent wedi'i glywed gan bobl ledled Cymru am eu gwasanaethau iechyd a gofal i lywio'r ymateb ar y cyd canlynol i'r cwestiynau ymgynghori.

Cwestiwn 1: A ydych chi'n cytuno bod cymhlethdod yn y sector gofal cymdeithasol yn rhwystro gwella gwasanaethau?

Ydy, yn gyffredinol mae unrhyw system sy'n anodd i ddefnyddwyr gwasanaeth ei chyrchu, ei deall a'i llywio yn hawdd yn rhy gymhleth.

Mae gwasanaethau rhy gymhleth yn rhedeg risg glir iawn mai'r bobl sydd angen gofal a chymorth fwyaf yw'r rhai lleiaf tebygol o allu cyrchu'r gofal a'r gefnogaeth sydd eu hangen arnynt, pan fydd ei angen arnynt, lle mae ei angen arnynt ac yn y ffordd y mae ei angen arnynt.

Cred CICau na ellir darparu gwelliant gwasanaeth trwy ailgynllunio gwasanaeth neu system yn unig. Mae hyn oherwydd mai'r bobl sy'n cynllunio, dylunio a darparu gwasanaethau iechyd a gofal sy'n gwneud y gwahaniaeth mwyaf i ddefnyddwyr gwasanaeth - eu hymddygiad a'u gweithredoedd sy'n diffinio yn y pen draw a yw gwasanaethau'n diwallu gwahanol anghenion ac amgylchiadau pobl.

Mae CICau o'r farn, pa bynnag ddatblygiadau strwythurol neu system-seiliedig a gyflwynir yn y dyfodol, bod yn rhaid iddynt adeiladu ar y gwersi a ddysgwyd o ymateb gwasanaethau iechyd a gofal i'r pandemig coronafeirws.

Yn fyr, rhaid iddynt alluogi a pheidio â rhwystro newid diwylliannol ac ymddygiadol sy'n gosod defnyddwyr gwasanaeth a'u hanghenion a'u

gofynion (yn hytrach nag anghenion sefydliadol) wrth wraidd datblygu a darparu gwasanaethau.

Cwestiwn 2: A ydych chi'n cytuno bod arferion comisiynu yn canolbwyntio'n anghymesur ar gaffael?

Nid oes gan CICau unrhyw wybodaeth fanwl am arferion comisiynu mewn gwasanaethau gofal cymdeithasol, er eu bod yn nodi'r materion a nodwyd yn y ddogfen ymgynghori.

Mae CICau wedi nodi bod arferion comisiynu yn y GIG yn gyffredinol yn nodi bod byrddau iechyd lleol yn cadw llai o wybodaeth amdanynt, yn canolbwyntio llai arnynt, ac yn cael llai o ddealltwriaeth o ansawdd gwasanaethau - o ran profiad cleifion - y maent yn eu comisiynu o'u cymharu â'r gwasanaethau hynny y maent yn eu cyflawni'n uniongyrchol.

Mae CICau o'r farn ei bod yn hanfodol bod unrhyw arfer comisiynu yn cael ei yrru gan, ac yn canolbwyntio ar y ffactorau sy'n sicrhau canlyniadau cadarnhaol o safbwynt y rhai sydd angen cyrchu a defnyddio'r gwasanaethau hynny.

Mae fframwaith comisiynu nad yw'n sefydlu'n glir ac yn canolbwyntio ar yr hyn sy'n edrych yn dda trwy ddiffinio'r hyn sydd bwysicaf i'r rhai sydd angen y gwasanaeth yn annhebygol o lwyddo i ddarparu'r hyn sydd ei angen ar bobl o'r gwasanaeth hwnnw.

Cwestiwn 3: A ydych chi'n cytuno bod gallu BPR i gyflawni eu cyfrifoldebau wedi'i gyfyngu gan eu dyluniad a'u strwythur?

Nid oes gan CICau ddigon o wybodaeth fanwl am weithrediadau BPRau o ddydd i ddydd i benderfynu a yw eu gallu i gyflawni eu cyfrifoldebau wedi'i gyfyngu gan eu dyluniad a'u strwythur, neu a yw ffactorau eraill wedi cael mwy o ddylanwad ar eu datblygiad a'u heffaith gyffredinol.

Mae CICau yn adrodd darlun amrywiol ledled Cymru o ran eu gwybodaeth am weithgareddau Byrddau Partneriaeth Ranbarthol yn eu hardaloedd, a'u hymnglymiad â hwy. Mae hyn yn gyson â lefelau isel yn gyffredinol o wybodaeth gyhoeddus am, dylanwad a chyfranogiad yng ngweithgareddau BPRau - er gwaethaf ymdrechion sylweddol cynrychiolwyr y cyhoedd a gofalwyr sy'n ymwneud â BPRau.

Yn gyffredinol, mae CICau yn adrodd bod y wybodaeth sydd ar gael i'r cyhoedd am weithgareddau BPRau yn gyfyngedig iawn. Mae hyn, ynghyd ag arfer cyffredinol o gynnal cyfarfodydd nad ydynt yn agored i'r cyhoedd yn golygu bod yn rhaid i CICau ddibynnu ar wybodaeth a adroddir gan eu byrddau iechyd lleol am weithgareddau BPRau.

Mae hyn yn golygu na all CICau hysbysu a dylanwadu ar drafodaethau a gweithgareddau BPR ar faterion iechyd a gofal yn rhagweithiol ac yn uniongyrchol trwy rannu'r hyn y maent wedi'i glywed gan bobl yn eu cymunedau lleol.

Mae CICau yn glir os, wrth symud ymlaen, y bydd BPRau yn cael rôl gryfach wrth gynllunio a chomisiynu gwasanaethau iechyd a gofal integredig, yna mae angen cryfhau eu gwelededd a'u hatebolrwydd yn uniongyrchol i'r bobl a'r cymunedau y maent yn eu gwasanaethu.

Yn syml, ni fydd yn ddigon i greu trefniadau llywodraethu sy'n dangos atebolrwydd trwy eraill. Mae angen gofynion clir ar waith sy'n sicrhau bod unrhyw fodel BPR cryfach â phwerau gwneud penderfyniadau yn gweithredu'n agored ac yn dryloyw. Mae hyn yn cynnwys cyfarfod a rhoi cyfrif am ei weithredoedd a'i benderfyniadau yn gyhoeddus.

Mae CICau yn siomedig nad yw'r papur Gwyn yn crybwyll rôl y Corff Llais Dinasyddion (CLID) newydd ar gyfer iechyd a gofal cymdeithasol yng Nghymru, ac yn benodol ei berthynas arfaethedig â model BPR wedi'i gryfhau.

Mae'r Ddeddf Iechyd a Gofal Cymdeithasol (Ansawdd ac Ymgysylltu) (Cymru) yn sefydlu'n glir y rôl hanfodol fydd gan y CLID wrth annog a galluogi pobl a chymunedau i gael llais cryf wrth ddylunio, datblygu a darparu gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol.

Y CLID newydd fydd y corff cyhoeddus integredig cyntaf sy'n gyfrifol am adlewyrchu barn a chynrychioli buddiannau pobl ar draws iechyd a gofal cymdeithasol i bobl sy'n byw ym mhob rhan o Gymru.

Felly mae CICau o'r farn ei bod yn hanfodol bod yn RHAID i unrhyw gynigion manwl ar gyfer creu BPRau ar sail gryfach sicrhau bod y CLID newydd wedi'i gyfarparu a'i alluogi'n briodol i lywio a dylanwadu ar gynlluniau, blaenoriaethau, gweithgareddau a phenderfyniadau BPRau - yn yr un ffordd ag y mae cyrff y GIG ac awdurdodau lleol yn cael ei sefydlu.

Cwestiwn 4: A ydych chi'n cytuno y bydd fframwaith cenedlaethol sy'n cynnwys methodoleg ffioedd ac arferion comisiynu safonol yn lleihau cymhlethdod ac yn galluogi mwy o ffocws ar ansawdd gwasanaeth?

Mae CICau yn cytuno bod gan fframwaith cenedlaethol sy'n cynnwys methodoleg ffioedd ac arferion comisiynu safonol y potensial i leihau cymhlethdod a galluogi mwy o ffocws ar ansawdd gwasanaeth - ar yr amod bod y fframwaith cenedlaethol ei hun yn canolbwyntio ar y pethau iawn yn y ffordd iawn. Mae hyn yn cynnwys digon o hyblygrwydd i ymateb i'r gwahanol amgylchiadau a allai effeithio ar bobl sy'n byw mewn gwahanol rannau o Gymru.

Er mwyn cyflawni hyn, bydd angen ei ddatblygu gyda chyfraniad gweithredol yr holl randdeiliaid - gan gynnwys pobl sy'n gwneud neu a all ddefnyddio gwasanaethau gofal cymdeithasol yn ogystal â'r rhai sy'n cynrychioli eu diddordebau.

Cwestiwn 5: A ydych chi'n cytuno y dylai'r holl wasanaethau a gomisiynir a ddarperir neu a drefnir trwy gynllun gofal a chymorth, neu gynllun cymorth i ofalwyr, fod yn seiliedig ar y fframwaith cenedlaethol?

Ydyn. Mae CICau o'r farn bod angen i'r fframwaith cenedlaethol fod yn gynhwysfawr os yw am gael effaith wirioneddol wrth yrru gwelliant gwasanaeth cynaliadwy i bobl sy'n byw ym mhob rhan o Gymru.

Fel arall, bydd y risg o fuddion yn cael ei dyfrio i lawr, a'r cyfle i greu dull clir a syml yn cael ei golli trwy gymhlethdod gwahanol ddulliau mewn gwahanol rannau o Gymru ar gyfer gwasanaethau a gomisiynir.

Fodd bynnag, bydd yn hanfodol bod y fframwaith yn darparu digon o hyblygrwydd ac yn ddigon cadarn fel ei fod yn gallu diwallu gwahanol anghenion ac amgylchiadau unigol pobl.

Cwestiwn 7: A ydych chi'n cytuno y byddai sefydlu BPRau fel endidau cyfreithiol corfforaethol sy'n gallu cyflogi staff yn uniongyrchol a dal cyllidebau yn cryfhau eu gallu i gyflawni eu cyfrifoldebau?

Gweler ein hymateb i G3 uchod.

Cwestiwn 8: A ydych chi'n cytuno y dylid defnyddio poblogaeth amser real, mesurau canlyniadau a gwybodaeth am y farchnad yn amlach i ddadansoddi anghenion a darparu gwasanaethau?

Ydyn.

Mae digwyddiadau'r flwyddyn ddiwethaf wedi dangos yn glir bwysigrwydd gallu ymateb yn gyflym, yn effeithiol ac yn gynaliadwy i ddata a gwybodaeth amser real sy'n adlewyrchu anghenion sy'n newid.

Mae CICau hefyd o'r farn ei bod yn hanfodol bod mesurau canlyniadau yn gynhwysfawr, gan ganolbwyntio ar y pethau sydd bwysicaf i bobl sy'n derbyn gwasanaethau, sydd yn ddieithriad yn cynnwys sut mae pobl yn teimlo am y ffordd y mae eu

gwasanaethau'n cael eu darparu yn ogystal ag unrhyw ganlyniad cyffredinol.

Mae ansawdd y camau a gymerir o ganlyniad i'r dadansoddiadau yn allweddol i wneud y gwahaniaeth sydd ei angen.

Cwestiwn 10: Beth yn eich barn chi yw costau, ac arbedion cost, y cynigion i gyflwyno swyddfa genedlaethol a sefydlu BPRau fel endidau corfforaethol?

Nid yw CICau mewn sefyllfa i ateb y cwestiwn hwn.

Bydd yn hanfodol bod unrhyw gynigion manwl a ddatblygir o ganlyniad i'r ymgynghoriad hwn yn cael eu costio'n llawn ac ar gael i'r cyhoedd mewn fformat clir a syml. Dylai hyn hwyluso dadl a thrafodaeth bellach ar fuddion a chostau cymharol y cynigion.

Materion eraill

Mae CICau yn nodi bod asesiad effaith integredig yn cael ei ddatblygu ar hyn o bryd gan Lywodraeth Cymru.

Mae angen i unrhyw gynigion ar gyfer newid sylweddol fel y rhain ddangos yn glir pam a sut y byddant yn gwella gwasanaethau i bobl â nodweddion gwarchodedig a grwpiau eraill a allai fod ar yr ymylon, neu sut y byddai unrhyw effeithiau negyddol posibl yn cael eu lliniaru.

O ystyried nad yw hyn wedi digwydd, bydd yn hanfodol bod unrhyw gynigion manwl a ddatblygir o ganlyniad i'r ymgynghoriad hwn yn nodi'n glir ac yn gynhwysfawr sut y cawsant eu llywio a'u dylanwadu gan asesiad trylwyr.

Mae CICau hefyd yn nodi nad yw'r ymgynghoriad hwn ei hun wedi'i ysgrifennu mewn ffordd sy'n arbennig o hygyrch i lawer o'r bobl a allai fod angen gwasanaethau gofal cymdeithasol fwyaf.

Er bod CICau yn falch o weld fersiwn ddiweddarach o'r ymgynghoriad yn cael ei chyhoeddi'n ddiweddarach, mae amseriad yr ymgynghoriad

yn golygu efallai na fyddai llawer o bobl y gallai'r cynigion effeithio arnynt wedi cael cyfle i ymateb.

Felly mae'n bwysig iawn bod yr ymgynghoriad hwn yn cael ei ddilyn gan sgwrs barhaus â phobl mewn cymunedau lleol am yr achos dros newid a'r opsiynau ar gyfer mynd i'r afael â'r rhain trwy gynigion manylach.

Mae angen eu datblygu gyda phobl sy'n defnyddio neu a allai gael eu heffeithio gan newidiadau yn y ffordd y mae gwasanaethau'n cael eu dylunio, eu cynllunio neu eu darparu.